

Вплив законодавчих змін щодо акцизного податку на тютюнові вироби в Україні

Підготували:

Богдан Слуцький, економіст ЦЕС
Денис Ящук, молодший економіст ЦЕС

Дата:

1 грудня 2025 р.

ЗМІСТ

Результати дослідження.....	4
1. Вступ.....	5
1.1. Поширеність куріння зростає серед жінок та молоді	6
1.2. Стабілізація популярності ТВЕН та електронних сигарет	7
2. Вплив зміни ставок на ринок легального обігу тютюнової продукції.....	9
2.1. Зростання поширеності куріння серед жінок та молоді	9
2.2. Виробники тютюнової продукції нарощують експортні потужності, зосереджуючись на нових міжнародних партнерах	10
3. Вплив змін ставок на ринок нелегального обігу тютюнової продукції	11
4. Вплив зміни податкових ставок на податкові надходження	13
5. Вплив змін ставок на роздрібні ціни та доступність продукції: сигарети	14
5.1. Українська акцизна політика щодо тютюну показує свою ефективність з точки зору безперервного зростання цін	14
5.2. Зниження цін на акцизні марки на початку року запобігає різкому зростанню роздрібних цін	15
5.3. Індекс доступності демонструє позитивну тенденцію в довгостроковій перспективі ..	17
6. Вплив змін ставок на роздрібні ціни та доступність продукту: тютюнові вироби електричного нагрівання.....	18
7. Майбутні тенденції: акцизний податок на тютюн у 2026 році	19
8. Висновки	19
Додаток.....	21

Центр економічної стратегії (ЦЕС) – незалежний центр досліджень державної політики. Завдання ЦЕС – підтримка реформ в Україні з метою досягнення стійкого економічного зростання країни. Центр робить внесок у розробку стратегії економічного зростання України, здійснює незалежний аналіз найбільш важливих аспектів державної політики, а також працює над посиленням громадської підтримки реформ. Заснований у травні 2015 року.

Наші принципи:

- Економічна свобода (лібералізація, дерегуляція, приватизація)
- Вільна та чесна конкуренція
- Менша роль держави за підвищення її ефективності
- Інформаційна прозорість та свобода слова
- Верховенство права та захист приватної власності
- Здорові та стабільні державні фінанси
- Економіка, що створена на засадах знань.

Для детальної інформації та коментарів просимо звертатися до директора з комунікацій В'ячеслава Ноздріна – viacheslav.nozdrin@ces.org.ua, також запрошуємо відвідати наш [сайт](#).

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

У 2017 році Україна запровадила політику поступового підвищення акцизних податків на тютюнові вироби для приведення податкового ландшафту у відповідність до європейських стандартів. Цей процес набув нового імпульсу в 2025 році, коли ставки акцизу були деноміновані в євро. Ця реформа зробила систему стабільнішою, захищеною від ризиків інфляції та знецінення валюти, і мала позитивний вплив на бюджетні надходження. Це рішення ставить Україну на шлях досягнення мінімального рівня оподаткування 90 євро за 1 000 сигарет до 2028 року, що відповідає поточним вимогам ЄС, викладеним у Директиві 2011/64/ЄС. Однак, якщо новий запропонований ЄС мінімум буде прийнятий, ставка України залишиться меншою за половину від її європейського аналога.

Наш аналіз показує:

- **Фіскальний вплив:** у першій половині 2025 року надходження від акцизів продемонстрували сильне зростання, зі збільшенням на 34,7% II кварталі 2025 року порівняно з II кварталом 2024 року, у номінальному вираженні.
- **Поведінка споживачів:** попри регулярне підвищення ставок акцизів, загальна поширеність куріння, в тому числі традиційних сигарет, не зменшується і особливо зростає серед жінок та молоді. Це зумовлено доступністю дешевших продуктів та стійкістю нелегального ринку.
- **Нелегальний сегмент:** обсяги нелегальної торгівлі залишаються високими (близько 20%). У 2025 році, після підвищення акцизів та переходу на ставки, деноміновані в євро, нелегальний ринок не розширився, але продовжив поступово спадати. Однак низькі штрафи, слабе правозастосування та висока прибутковість все ще підтримують значний попит на нелегальну продукцію.
- **Нові продукти:** тютюнові вироби електричного нагрівання (ТВЕН) оподатковуються за нижчими ставками і залишатимуться приблизно на 20% дешевшими за сигарети до 2028 року. Ця асиметрія підриває принцип податкової рівності та може негативно вплинути на громадське здоров'я.
- **Тенденції ринку:** легальне споживання зменшилося на 30% з 2017 року, тоді як компанії все більше зосереджуються на експорті та розширенні виробництва нових продуктів.

Наші рекомендації:

1. Зрівняти ставки акцизів для сигарет та ТВЕН, щоб не створювати стимули для переходу на продукти з нижчим оподаткуванням.
2. Запровадити онлайн-моніторинг та систему Track&Trace для посилення контролю за обігом тютюну.
3. Збільшити відповідальність за нелегальне виробництво та торгівлю, зробивши штрафи та кримінальні санкції справді стримуючими.
4. Застосувати соціальний вимір акцизної політики шляхом підтримки кампаній з підвищення громадської обізнаності для зменшення куріння, особливо серед жінок та молоді.

1. ВСТУП

Підвищення ставок акцизів на тютюнові вироби стало важливим елементом податкової політики України в останні роки. В ньому поєднується кілька цілей: посилення фіскальної стабільності, виконання міжнародних зобов'язань у процесі наближення до ЄС та зменшення поширеності куріння шляхом обмеження доступності тютюнових виробів.

Після початку повномасштабної війни система фіксованих ставок у гривні втратила ефективність, оскільки інфляція та знецінення валюти зменшили їхню реальну вартість. Це також знизило передбачуваність як для держави, так і для бізнесу. Прийняття в березні 2025 року закону про прив'язку ставок акцизів до євро стало важливим етапом реформи. Це рішення зменшує вплив макроекономічних коливань та забезпечує поступове наближення України до поточного мінімального стандарту оподаткування ЄС.

Водночас дискусія щодо акцизної політики виходить за межі фіскальних питань і поширюється на проблеми розвитку нелегального ринку, регулювання нових тютюнових продуктів та соціальні наслідки куріння. Це дослідження надає комплексну оцінку нової акцизної політики з точки зору її впливу на державні фінанси, легальний та нелегальний ринки, а також поведінку споживачів.

Дослідження базується на поєднанні статистичного аналізу, офіційних даних та критичної оцінки соціологічних та галузевих опитувань. Для отримання офіційних показників щодо надходжень та обігу акцизних марок були надіслані запити до Державної податкової служби. Розмір нелегального ринку оцінювався з використанням результатів кількох паралельних досліджень (Kantar, KPMG та Економічної експертної платформи), які застосовують різні методології та передбачають потенційні конфлікти інтересів, оскільки деякі з цих досліджень фінансуються тютюновими компаніями. Для зменшення ризику спотворень застосовувався порівняльний підхід та усереднені значення.

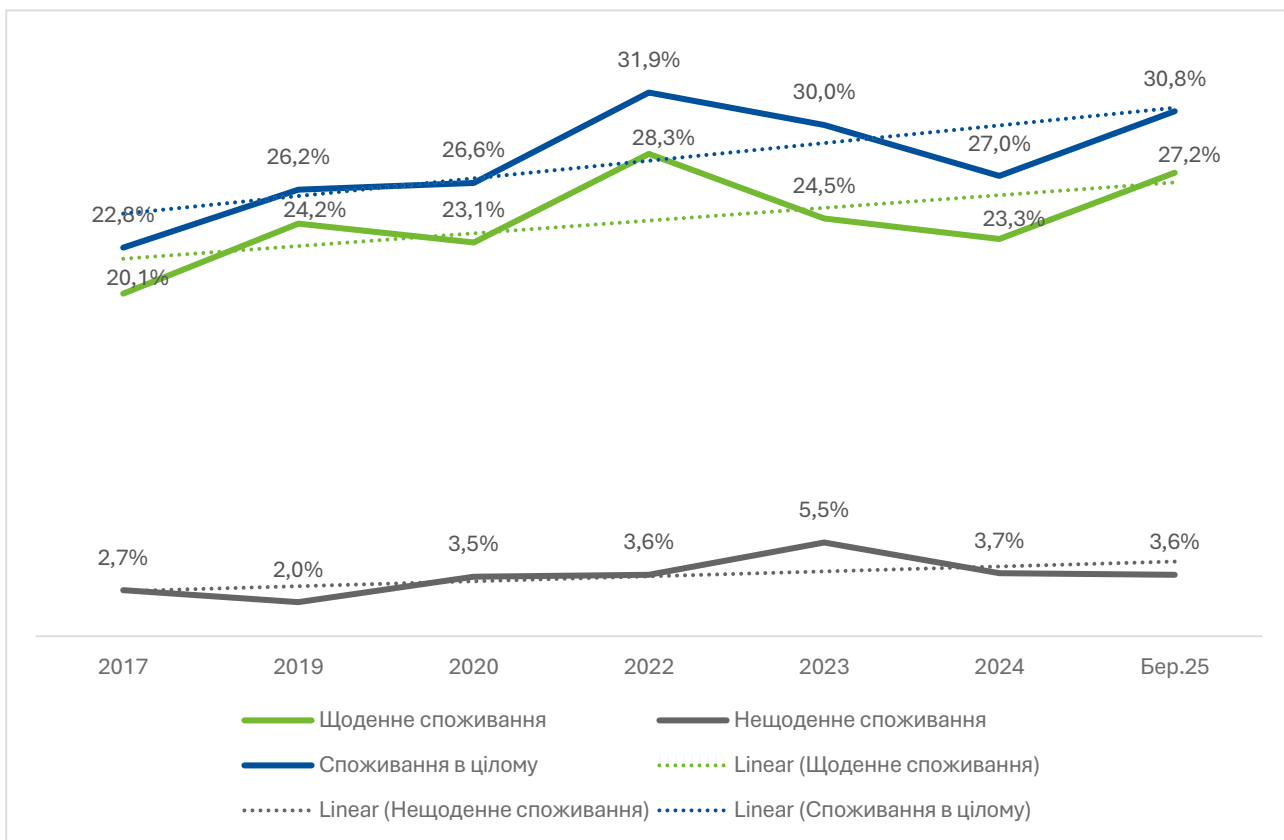
Ми також врахували методологію опитувань щодо поширеності куріння та структурних змін у споживанні. Їхні обмеження були взяті до уваги, визнаючи, що висока присутність нелегального виробництва в Україні збігається з інституційними викликами для органів, відповідальних за боротьбу з економічними злочинами. Водночас зменшення нелегального сегменту є спільним інтересом як держави, так і легітимного бізнесу, оскільки чесна конкуренція створює умови для розвитку ринку.

Міжнародний досвід показує, що нелегальний тютюновий ринок не є унікально українським явищем. Навіть у країнах ЄС – зокрема у Франції та Ірландії – контрабанда та ухилення від податків залишаються актуальними проблемами. Тому політику контролю за тютюном в Україні слід розглядати в ширшому європейському контексті. Вона вимагає комплексного підходу, що поєднує фіскальні, правоохоронні та інформаційні заходи для громадськості.

1.1. ПОШИРЕНІСТЬ КУРІННЯ ЗРОСТАЄ СЕРЕД ЖІНОК ТА МОЛОДІ

З 2017 р., поширеність куріння продовжує зростати у вимірі щоденного споживання та в цілому.

Графік 1. Поширеність куріння за частотою споживання, 2017 р. – березень 2025 р., %

Джерело: Київський міжнародний інститут соціології.

Жінки та молодь є основними рушійними силами загального зростання споживання тютюнових виробів. По-перше, частота куріння серед жінок зросла на 118% з 2017 року[1], досягнувши 19,2% у березні 2025 року. Тим часом поширеність куріння серед чоловіків залишалася в межах 40%-50% з 2017 року.

Таблиця 1. Поширеність куріння за статтю, 2017 р. – березень 2025 р., %

	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	Бер. 2025	Зростання у 2017-2025 рр.	CAGR
Чоловіки	39,7	-	45	42,3	-	49,8	42,5	39,5	44,6	+12,3%	+1,5%
Жінки	8,8	-	10,7	13,7	-	17,1	19,7	16,7	19,2	+118,2%	+10,2%

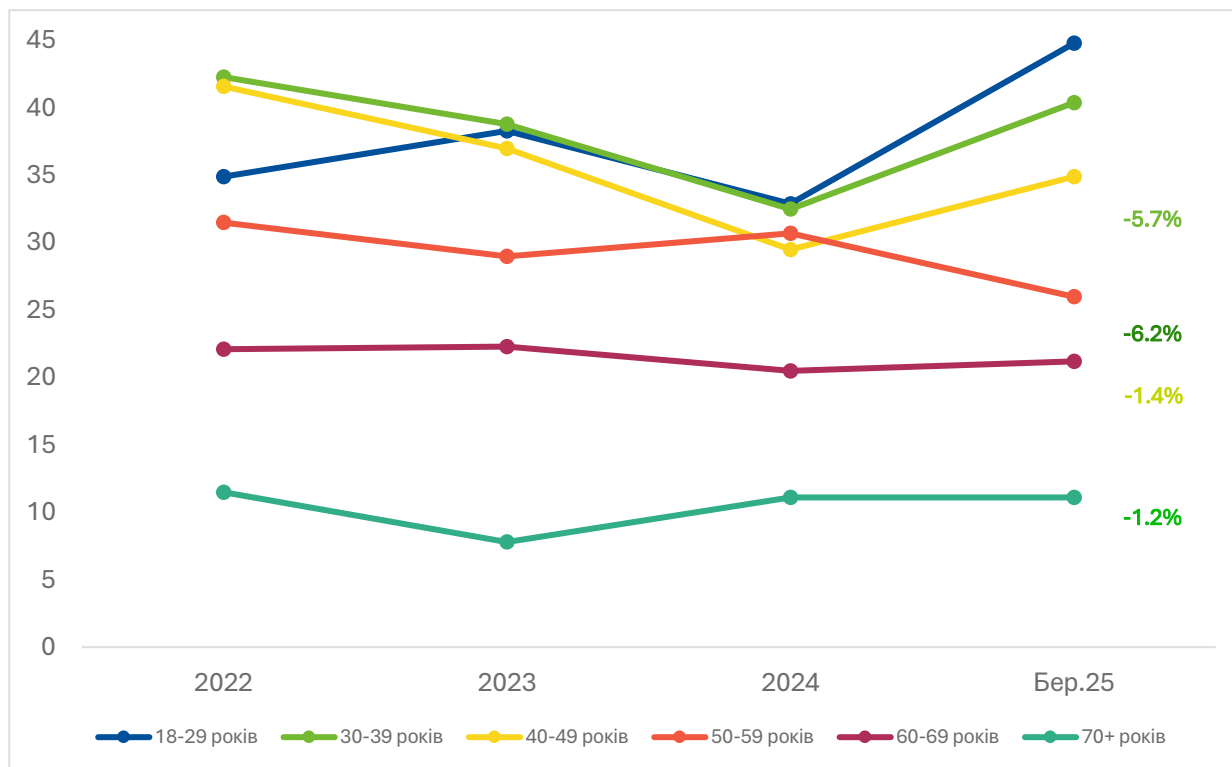
Джерела: щорічне опитування Київського міжнародного інституту соціології, розрахунки ЦЕС.

По-друге, поширеність куріння серед молоді (18-29 років) значно зросла за останні 3 роки, досягнувши річного темпу зростання 8,7%. Інші вікові групи продемонстрували зниження частоти споживання тютюну.^{1 2}

¹ <https://center-life.org/wp-content/uploads/2022/06/Omnibus-2022.pdf>

² <https://center-life.org/wp-content/uploads/2025/05/Zvit-Spozhyvannia-tiutiunovykh-ta-nikotynovykh-vyrobiv-v-Ukrai-ni-2025.pdf>

Графік 2. Поширеність куріння серед вікових груп, 2022 р. – березень 2025 р., %

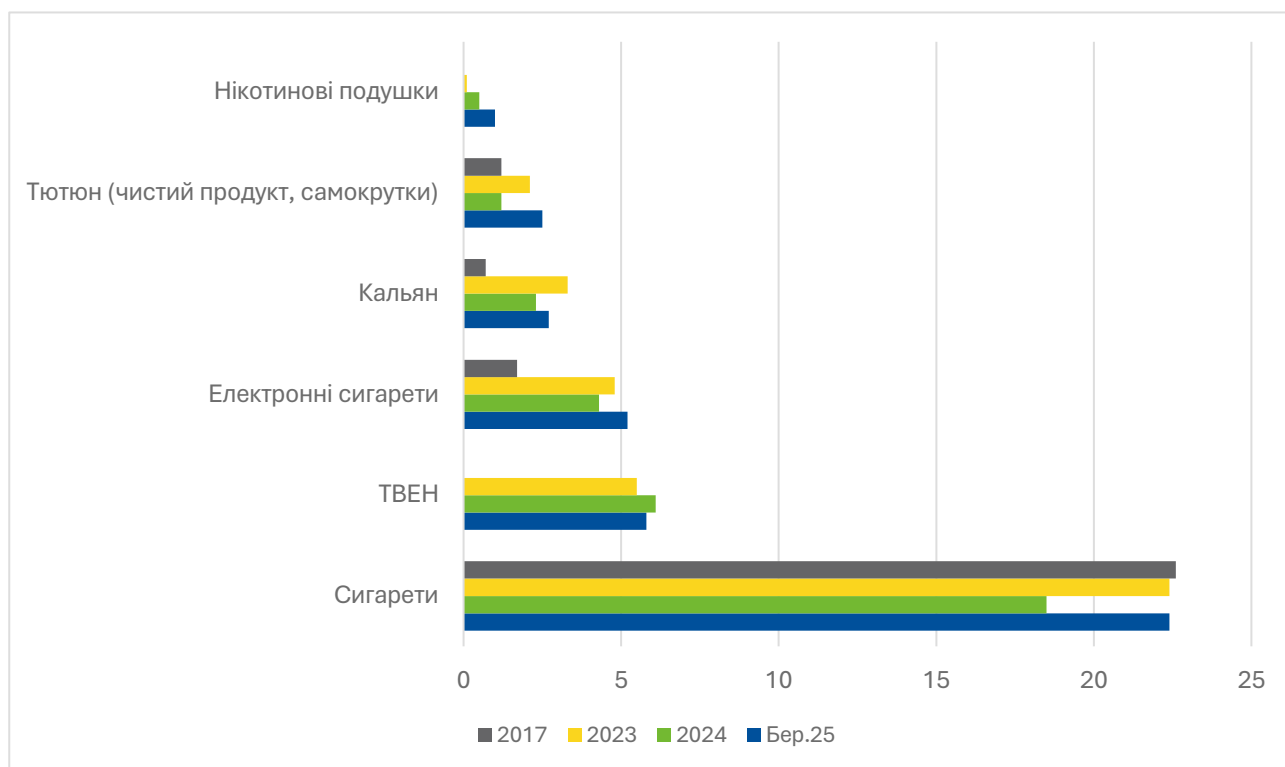

Source: Київський міжнародний інститут соціології, розрахунки ЦЕС.

1.2. СТАБІЛІЗАЦІЯ ПОПУЛЯРНІСТІ ТВЕН ТА ЕЛЕКТРОННИХ СИГАРЕТ

Попри постійні зусилля тютюнової промисловості щодо просування нових продуктів, електронні сигарети та ТВЕН залишаються приблизно на тому ж (високому) рівні споживання. Однак, нікотинові пакетики різко зросли у використанні на 900% і зараз споживаються 1% всього населення.

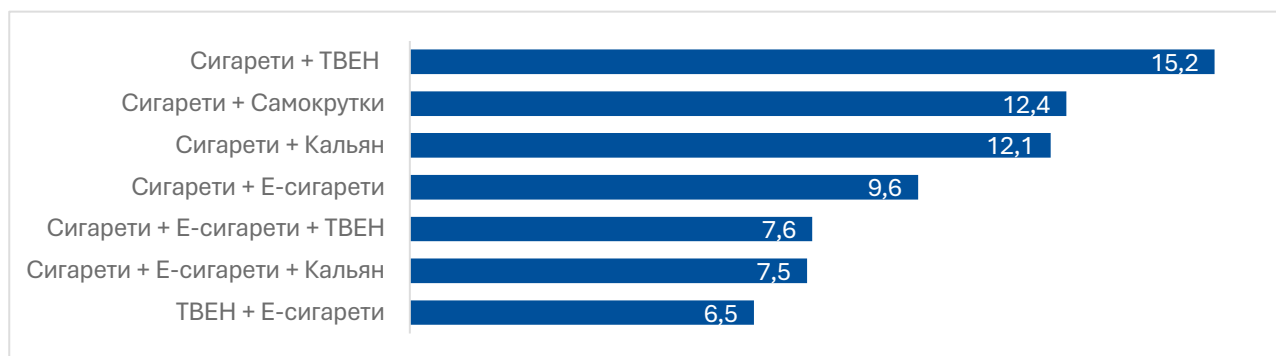
Графік 3. Структура споживання тютюнової продукції серед населення (незалежно від того, чи зараз), 2017 р. – Березень 2025 р., %

Джерело: Київський міжнародний інститут соціології.

Сигарети залишаються найбільш уживаним тютюновим виробом загалом, а також серед обох статей. Другим за популярністю тютюновим виробом серед чоловіків є ТВЕН, тоді як серед жінок – електронні сигарети. Крім того, 21% нинішніх споживачів тютюнових і нікотинових виробів використовують два або три типи продукції. Вживання кількох тютюнових виробів є найпоширенішим серед молоді (18–29 років) і становить 45% курців у цій віковій групі. Найпоширенішою комбінацією тютюнових виробів є сигарети та ТВЕН, яку практикують 15,2% споживачів, що використовують кілька тютюнових виробів.³

Рисунок 4. 7 найпопулярніших комбінацій споживання різних тютюнових виробів, березень 2025 р., %

Джерело: Київський міжнародний інститут соціології.

³ <https://center-life.org/wp-content/uploads/2025/05/Zvit-Spozhyvannia-tiutiunovykh-ta-nikotynovykh-vyrobiv-v-Ukrai-ni-2025.pdf>

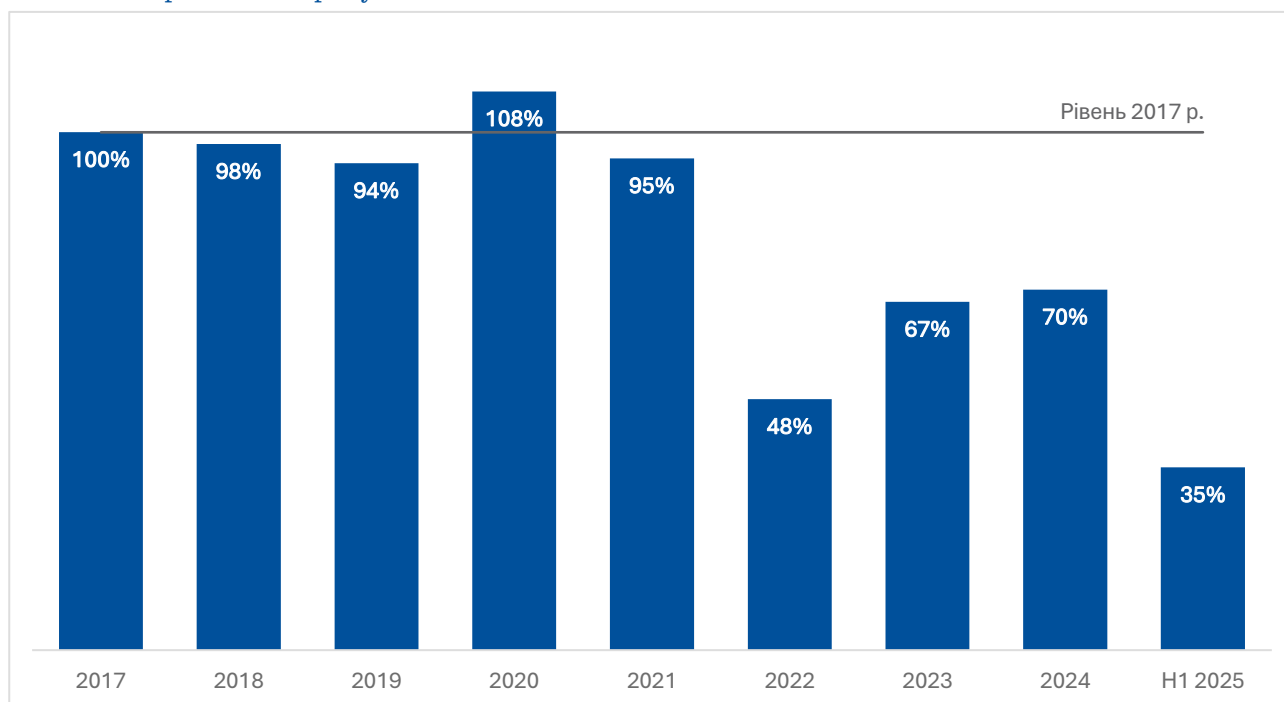
Попри регулярне підвищення ставок акцизного податку протягом останніх семи років, поширеність куріння поступово зростає. Враховуючи зменшення доступності сигарет та зростання незаконної торгівлі, ми припускаємо, що зростання поширеності куріння стало можливим через перехід на дешевші альтернативи та споживання незаконної продукції.

2. ВПЛИВ ЗМІНИ СТАВОК НА РИНОК ЛЕГАЛЬНОГО ОБІГУ ТЮТЮНОВОЇ ПРОДУКЦІЇ

2.1. ЗРОСТАННЯ ПОШИРЕНOSTІ КУРІННЯ СЕРЕД ЖІНОК ТА МОЛОДІ

У 2017–2021 роках споживання змінювалося менш ніж на 8% на рік. У 2022 році воно різко знизилося через закриття фабрик⁴ та еміграцію з країни. Протягом останніх двох років ринок стабілізувався і наразі відображає той факт, що 5,8 млн українців проживають за кордоном через повномасштабне вторгнення Росії⁵, що відповідає приблизно 13% населення країни станом на 2021 рік.⁶

Графік 5. Загальне легальне внутрішнє споживання в реальному вираженні (2017 = 100 %), %, 2017 – 1 півріччя 2025 року

Примітка: дані першого півріччя 2025 р. не відображають річну статистику.

Джерела: Держстат, ІТС Trade Map, Розрахунки ЦЕС.

⁴ <https://www.pmi.com/markets/ukraine/uk/media-center/ukraine-will-temporary-import-products-in-the-packaging-from-the-countries-designated-by-the-supreme-rada/>

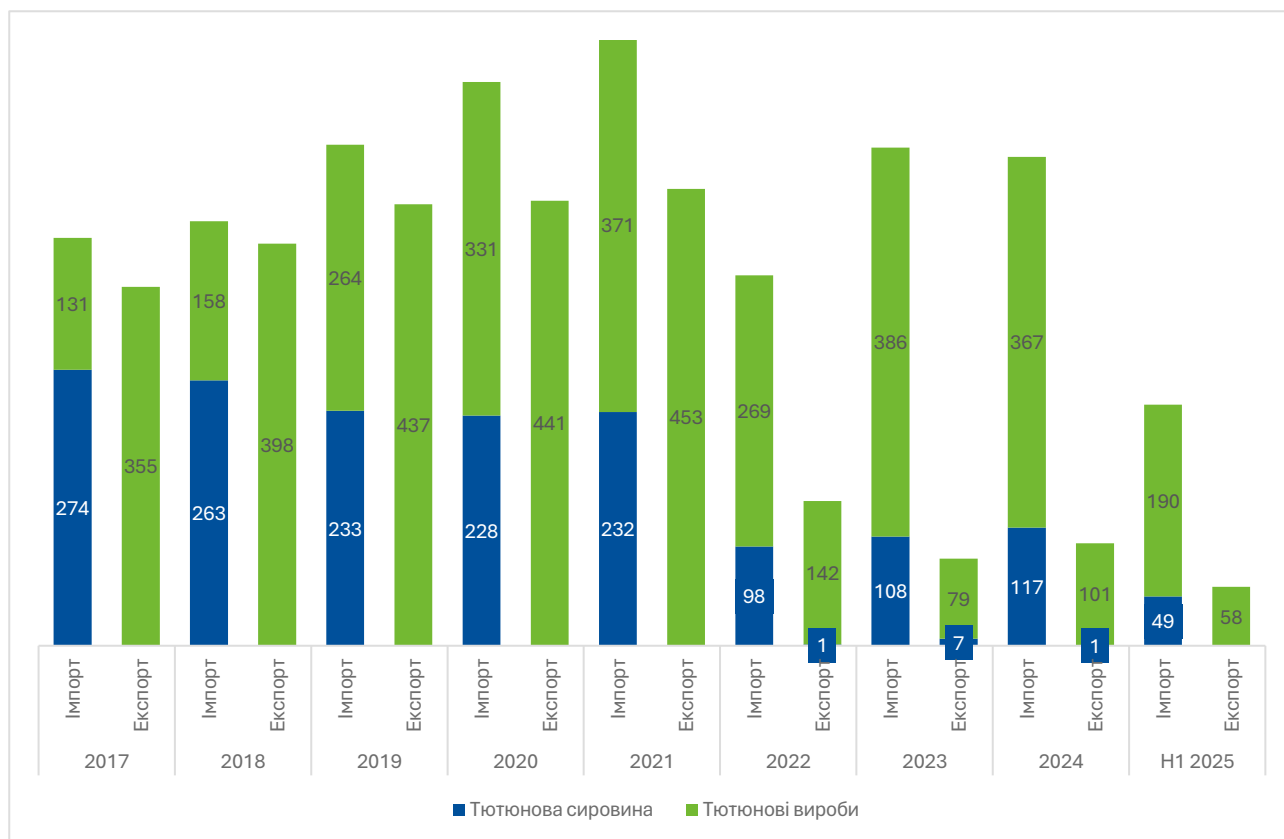
⁵ <https://data.unhcr.org/en/situations/ukraine>

⁶ <https://data.worldbank.org/indicator/SP.POP.TOTL?locations=UA>

2.2. ВИРОБНИКИ ТЮТЮНОВОЇ ПРОДУКЦІЇ НАРОЩУЮТЬ ЕКСПОРТНІ ПОТУЖНОСТІ, ЗОСЕРЕДЖУЮЧИСЬ НА НОВИХ МІЖНАРОДНИХ ПАРТНЕРАХ

Після початку повномасштабного російського вторгнення в Україну у 2022 році, коли деякі виробничі потужності були зупинені через наближеність до лінії фронту⁷, а деякі постраждали під час повітряних атак⁸, лідери індустрії наразі нарощують свої потужності та розширюють експортну діяльність. JTІ інвестує \$60 млн у виробництво ТВЕН в Україні⁹. РМІ відкриває нове виробництво в Західній Україні та розглядає можливість експорту до сусідніх країн.^{10 11}

Графік 6. Обсяг міжнародної торгівлі тютюновими виробами в Україні, 2017 – 1 півріччя 2025 року, \$ млн

Джерела: ІТС Trade Map, розрахунки ЦЕС.

Торговельне сальдо щодо вироблених тютюнових виробів є від'ємним, і його падіння розпочалося у 2019 році. Це пов'язано з тим, що Україна почала імпортувати більше продукції, відмінної від сигарет/сигар (HS 2403). Після початку повномасштабного вторгнення торговельне сальдо стало від'ємним через те, що компанії почали покривати внутрішній попит імпортом через неможливість виробляти необхідні обсяги всередині країни. Вітчизняна тютюнова промисловість має збільшити обсяги виробництва та інвестувати у виробництво нових

⁷ <https://www.pmi.com/markets/ukraine/uk/media-center/ukraine-will-temporary-import-products-in-the-packaging-from-the-countries-designated-by-the-supreme-rada/>

⁸ <https://forbes.ua/news/vid-rosiyskoi-ataki-na-kiiv-postrazhdala-tyutyunova-fabrika-imperial-tobakko-05062023-14000>

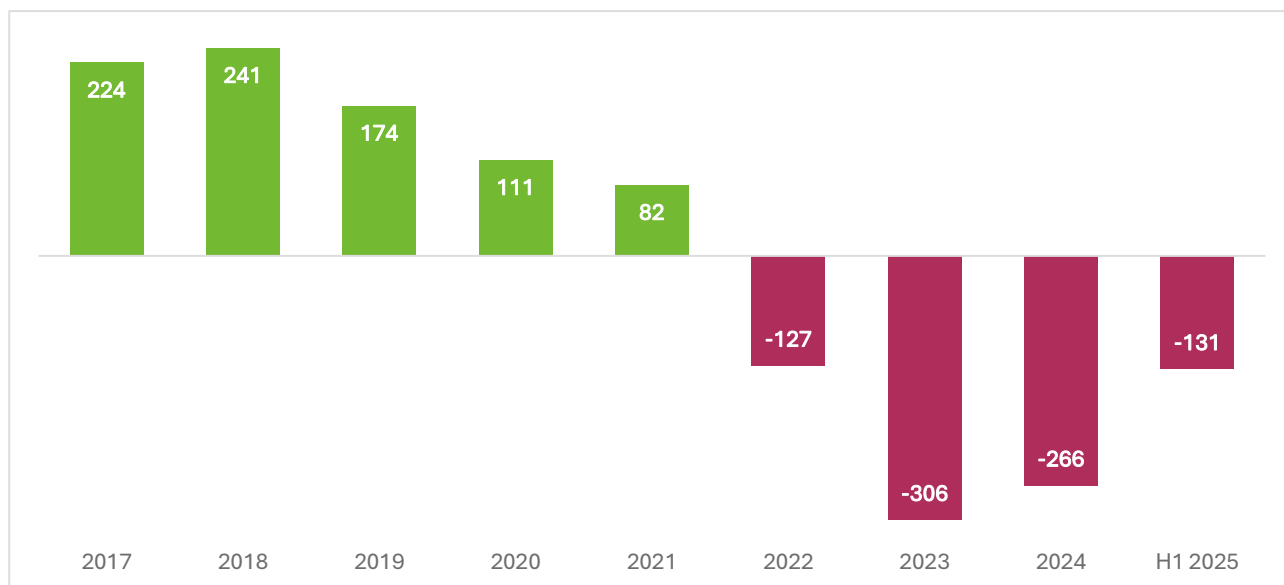
⁹ <https://interfax.com.ua/news/press-release/997203.html>

¹⁰ https://www.pmi.com/markets/ukraine/uk/media-center/details?utm_source=share+button&utm_medium=link&utm_campaign=share

¹¹ <https://interfax.com.ua/news/economic/1076018.html>

тютюнових виробів, щоб відновити позитивне торговельне сальдо вироблених тютюнових продуктів.

Графік 7. Торговельне сальдо виробництва тютюнової продукції, 2017 р. – 1 півріччя 2025 року, \$ млн

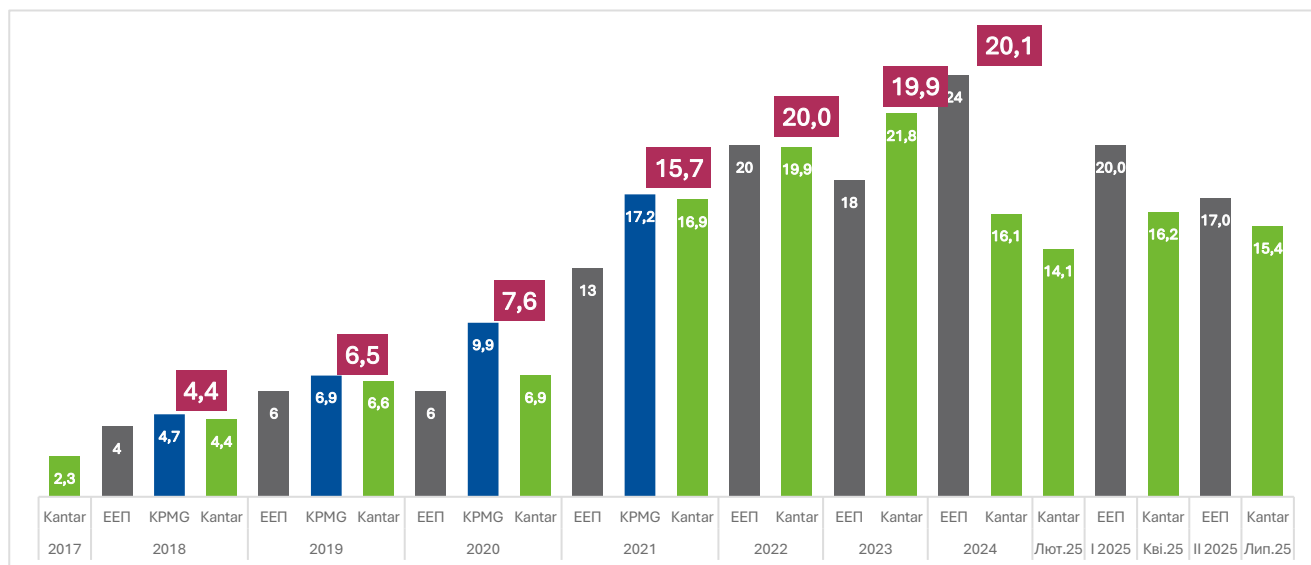

Джерела: ІТС Trade Map, розрахунки ЦЕС.

3. ВПЛИВ ЗМІН СТАВОК НА РИНОК НЕЛЕГАЛЬНОГО ОБІГУ ТЮТЮНОВОЇ ПРОДУКЦІЇ

Для цілей цього дослідження ми обрали три організації, які вивчають незаконну торгівлю тютюновими виробами в Україні. Усі вони застосовують різні підходи до вимірювання внутрішнього незаконного ринку. Kantar використовує дослідження порожніх пачок, KPMG застосовує комбінацію підходів Legal Domestic Sales (LDS) та дослідження порожніх пачок, а Економічна експертна платформа (ЕЕП) використовує метод аналізу розриву. Метод аналізу розриву оцінює незаконний тютюновий ринок шляхом порівняння рівня споживання з рівнем легальних продажів і трактування різниці як незаконних продажів. Хоча кожен із підходів має свої обмеження і деякі компанії можуть бути зацікавлені у спотворенні результатів, оскільки їхні дослідження фінансуються тютюновою індустрією, ми вважаємо, що середні рівні, виділені червоним на графіку, дають певне уявлення про масштаби незаконного обігу тютюну в країні.

Графік 8. Обсяг нелегальної внутрішньої торгівлі тютюновими виробами в Україні, 2017 – липень 2025 р., % від загального споживання

Джерела: ЕЕП¹² 13, КРМГ¹⁴ 15, Kantar Ukraine.¹⁶

Бюро економічної безпеки України у 2024 році конфіскувало 29 ліній з виробництва сигарет¹⁷ і продовжує вилучати такі лінії у 2025 році. У результаті незаконна торгівля зменшилася на 5,7% у 2024 році. З іншого боку, нижча ціна незаконних тютюнових виробів і недостатнє покарання за незаконний обіг підакцизних товарів підтримують усе ще високі показники незаконного тютюнового ринку. Уряд прагне вирішити цю проблему шляхом запровадження національної системи «Track&Trace» для тютюнових виробів.¹⁸ Це наближає Україну до європейських практик, підвищує прозорість у ланцюгу постачання та дає змогу споживачам визначити, чи є тютюновий виріб легальним або ні.¹⁹ Незаконна торгівля зростала найбільше в період повільніших, переважно щорічних підвищень акцизів (за винятком 2019 року, коли акциз підвищували двічі), але останнім часом знижується, навіть попри прискорення темпів підвищення податків (у 2025 році акциз на тютюн підвищували тричі протягом перших чотирьох місяців). Зважаючи також на активну боротьбу відповідних державних органів з незаконним виробництвом і розповсюдженням, підвищення акцизного податку на тютюнові вироби не призвело до зростання незаконного ринку.

¹² Економічна експертна платформа (ЕЕП) - асоціація аналітичних центрів, організацій громадянського суспільства та експертів. Організація щокварталу готує звіт про незаконне споживання тютюну в Україні, використовуючи методологію аналізу прогалін.

¹³ <https://economics.org.ua/index.php/nasha-robota/dashbord>

¹⁴ <https://www.pmi.com/resources/docs/default-source/itp/kpmg-report---illicit-cigarette-consumption-in-the-eu-uk-norway-switzerland-moldova-and-ukraine---2022-results.pdf>

¹⁵ З 2022 р., КРМГ використовує дані Kantar у своїх дослідженнях.

¹⁶ Kantar Ukraine — прибуткова організація, яка реалізує проект «Моніторинг незаконної торгівлі тютюновими виробами в Україні» від імені провідних українських виробників тютюнових виробів. Методологія дослідження розкривається лише частково, тому ми подали запит на інформацію. Kantar Ukraine відповіла на наш запит, повідомивши, що методологія опитування (особисті інтерв'ю, метод маршрутно-квотного відбору респондентів) не змінювалася з 2017 року; вибірка зважена за квотами за статтю, віком, регіоном та типом населеного пункту; на основі вибірки з 3000 інтерв'ю статистична похибка становить $\pm 1,43\%$.

¹⁷ <https://esbu.gov.ua/storage/app/sites/32/2025/Zvit-ESBU-2024.pdf>

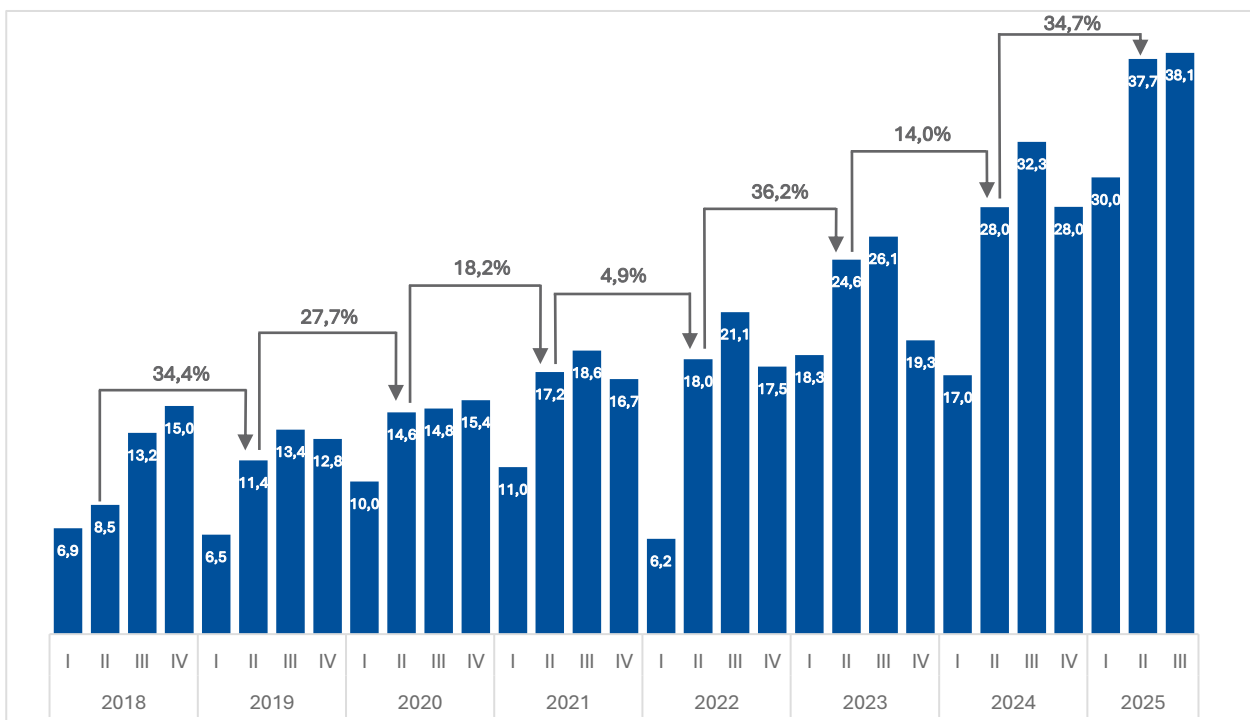
¹⁸ <https://www.growford.org.ua/research/nelegalna-torgivlya-sygaretamy-tendentsiyi-ta-zahody-protydiy/>

¹⁹ <https://xtrace.gov.ua/en.html>

4. ВПЛИВ ЗМІНИ ПОДАТКОВИХ СТАВОК НА ПОДАТКОВІ НАДХОДЖЕННЯ

Нова акцизна політика продемонструвала свою ефективність, забезпечивши найвищі доходи в номінальному та реальному вимірах у II кварталі 2025 року. Номінальні акцизні надходження у II кварталі 2025 року зросли на 34,7% порівняно з II кварталом 2024 року, що є другим за величиною темпом зростання з 2018 року. Найвищий темп зростання був зафіксований у II кварталі 2023 року, що пов'язано з низьким його показником у 2022 році та високою інфляцією після початку повномасштабного вторгнення.

Графік 9. Номінальні доходи від акцизного збору до консолідованого бюджету України, 2018 р. – 3 квартал 2025 року, млрд грн

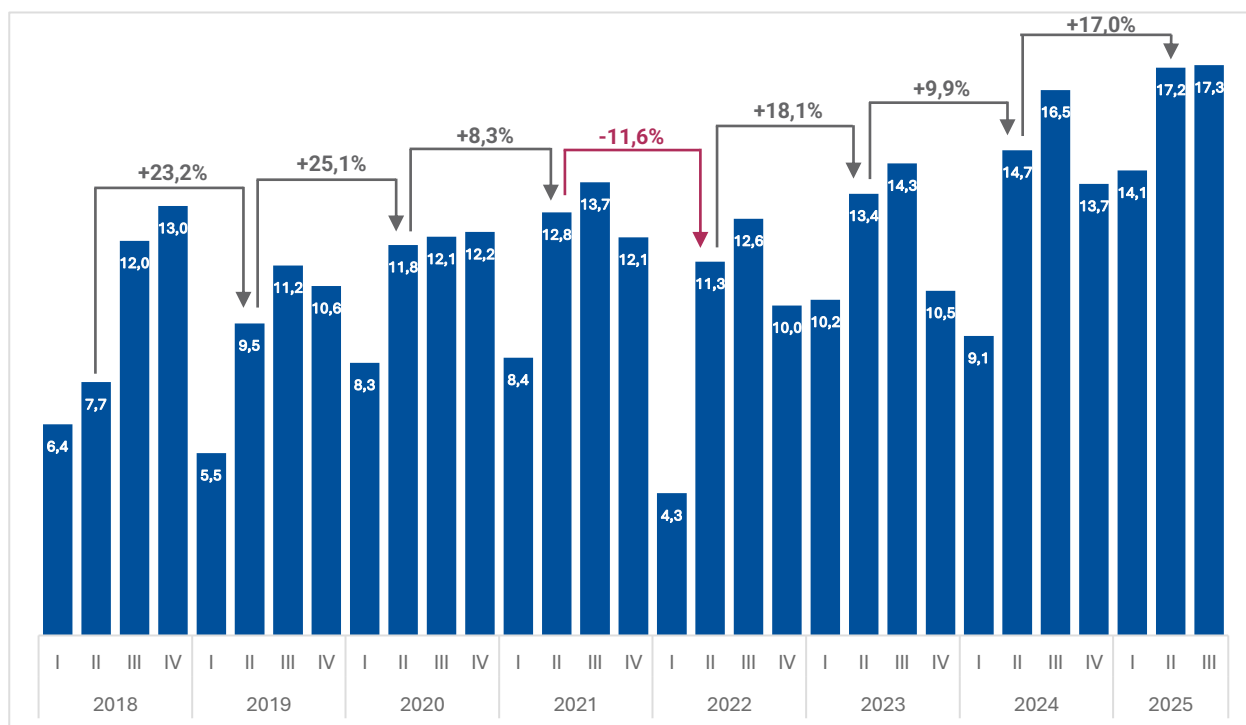

Джерела: Openbudget, розрахунки ЦЕС.

Очікується, що нова акцизна політика перевищить прогнози аналітиків. Протягом перших трьох кварталів 2025 року номінальні надходження від тютюнового акцизу досягли 87,1% прогнозів wiiw.²⁰

²⁰ <https://wiiw.ac.at/analysis-of-the-fiscal-and-health-impact-of-increasing-tobacco-excise-taxes-in-ukraine-dlp-6957.pdf>

Рисунок 10. Акцизні надходження до консолідованого бюджету України в реальному вираженні в цінах 2017, 2018–3 квартал 2025 років, млрд грн

Джерела: Openbudget, розрахунки ЦЕС.

Однак, через непідписання законопроекту щодо підвищення ставок акцизу на тютюнові вироби протягом I кварталу 2025 року, зросла запобіжна діяльність, коли компанії закупували акцизні марки у великій кількості за нижчою ціною до підвищення акцизного податку. Протягом першого кварталу 2025 року щомісяця закупувалося в середньому 96,89 мільйона акцизних марок; однак, у квітні цей показник впав до 67,36 мільйона²¹. Після першого кварталу впровадження нова акцизна політика демонструє свою фінансову ефективність, але запобіжна діяльність на початку року матиме несприятливі фінансові наслідки.

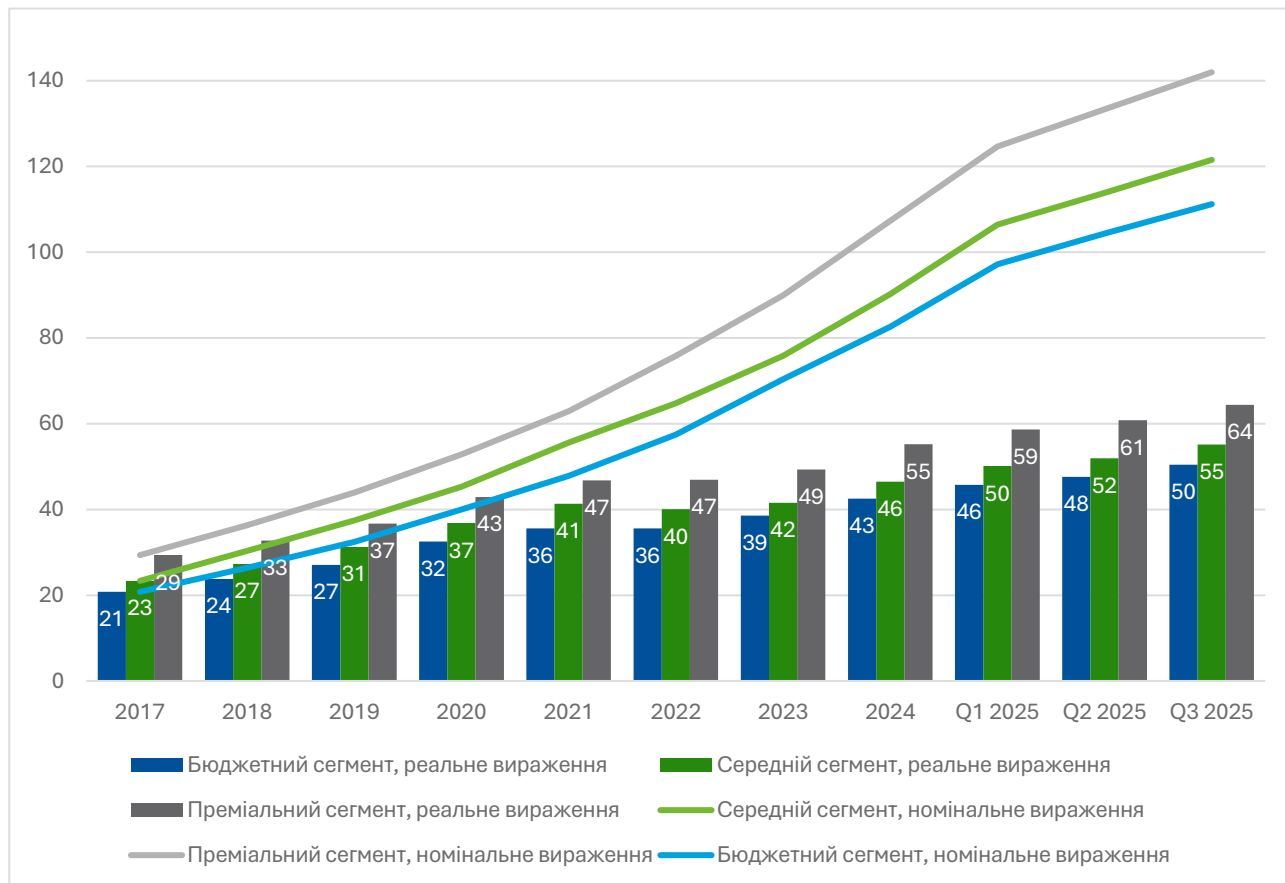
5. ВПЛИВ ЗМІН СТАВОК НА РОЗДРІБНІ ЦІНИ ТА ДОСТУПНІСТЬ ПРОДУКЦІЇ: СИГАРЕТИ

5.1. УКРАЇНСЬКА АКЦИЗНА ПОЛІТИКА ЩОДО ТЮТЮНУ ПОКАЗУЄ СВОЮ ЕФЕКТИВНІСТЬ З ТОЧКИ ЗОРУ БЕЗПЕРЕРВНОГО ЗРОСТАННЯ ЦІН

Аналіз показує постійне зростання цін на сигарети з 2017 року, з винятком у 2022 році, коли реальна вартість залишилися на тому ж рівні або знизилася через високу інфляцію.

²¹ <https://epravda.com.ua/biznes/yak-vtrachayutsya-podatki-vid-spozhivannya-tyutyunovih-ta-nikotinovmisnih-virobiv-808655/>

Графік 11. Динаміка цін на три сегменти сигарет, 2017 р. – III квартал 2025 року, грн.

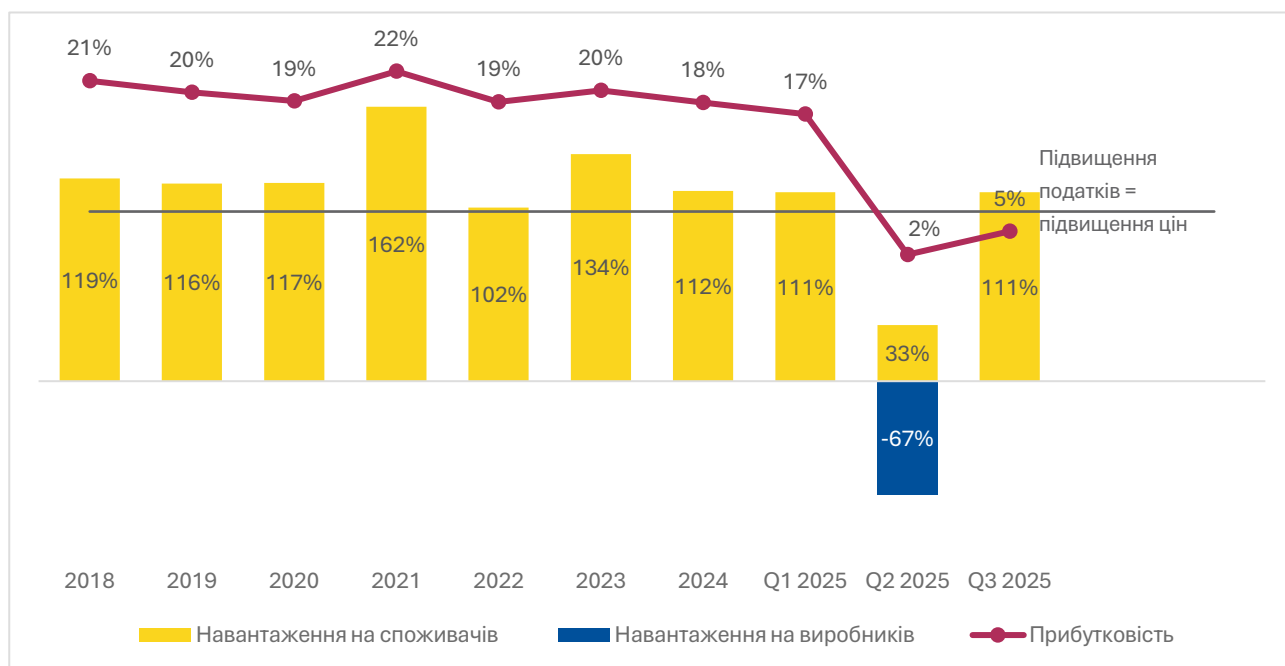

Джерела: Держстат, розрахунки ЦЕС.

5.2. ЗНИЖЕННЯ ЦІН НА АКЦИЗНІ МАРКИ НА ПОЧАТКУ РОКУ ЗАПОБІГАЄ РІЗКОМУ ЗРОСТАННЮ РОЗДРІБНИХ ЦІН

Наш аналіз показує, що в другому кварталі 2025 року виробники покрили дві третини збільшення податків на тютюн. Однак ситуація може бути іншою.

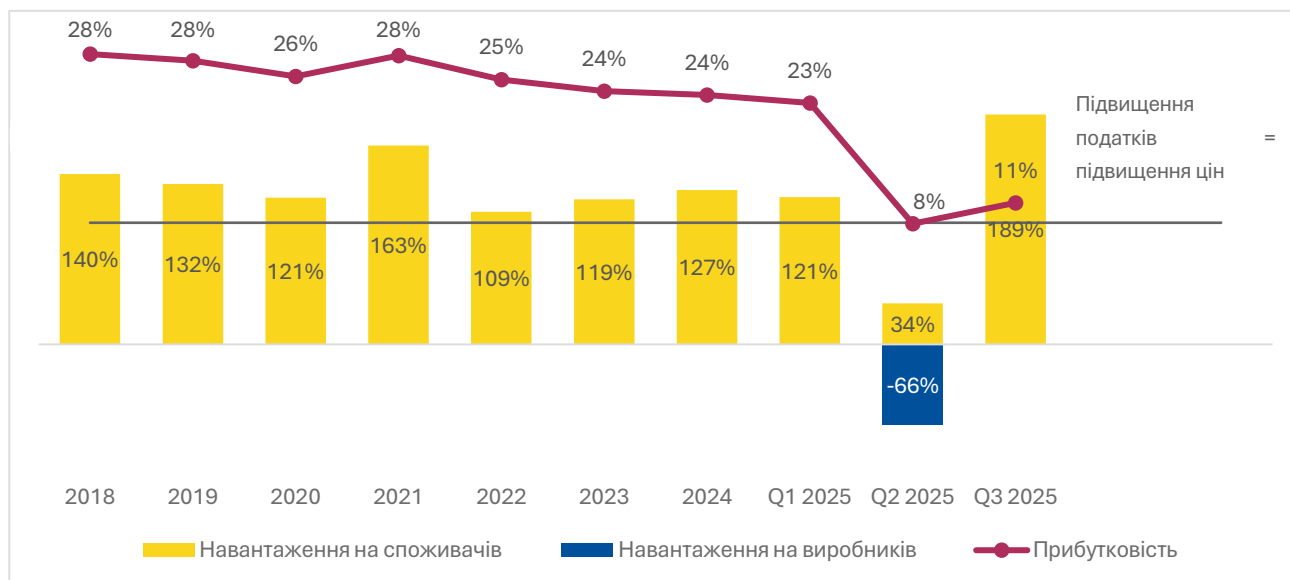
Графік 12. Навантаження на споживачів і виробників у сегменті бюджетних сигарет внаслідок підвищення акцизних зборів на тютюн, 2018 р. – 3 квартал 2025 року, %

Джерела: Держстат, розрахунки ЦЕС

Через затримку з підписанням законопроекту про підвищення акцизних зборів на тютюн на початку 2025 року, підприємства мали можливість придбати акцизні марки за нижчою ціною. Тому ми припускаємо, що виробники продавали тютюнові вироби з меншим податковим навантаженням, ніж це було передбачено на другий квартал 2025 року.

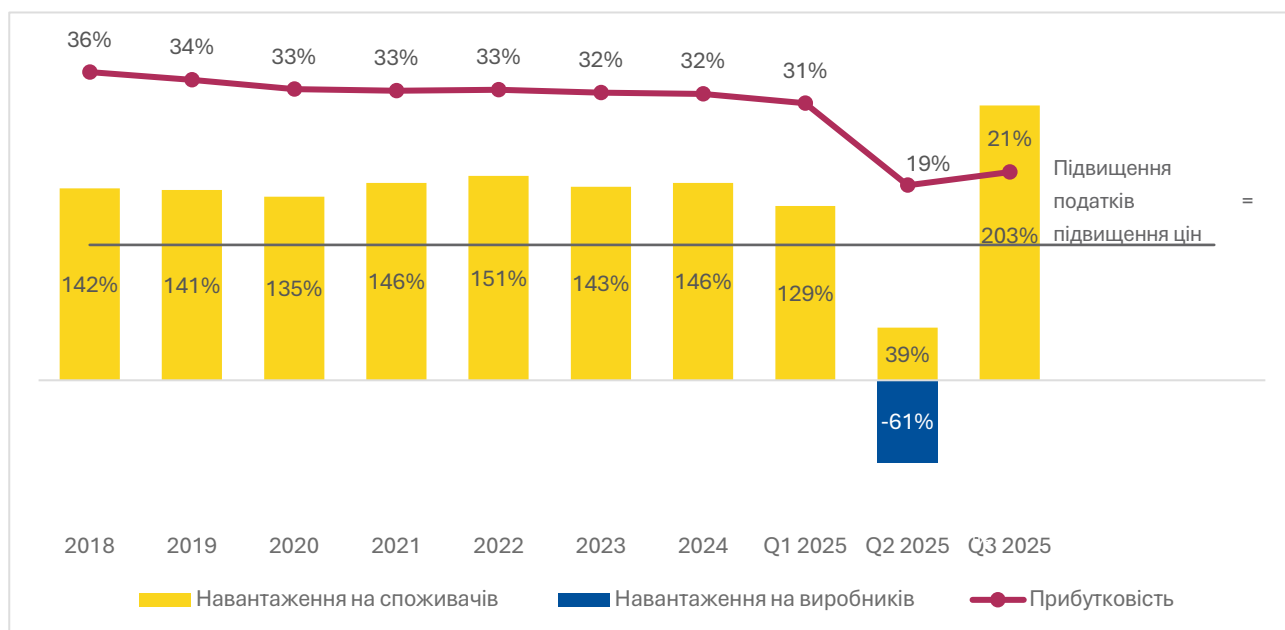
Рисунок 13. Навантаження на споживачів і виробників у середньому сегменті сигарет внаслідок підвищення акцизних зборів на тютюн, 2018 – 3 квартал 2025 року, %

Джерела: Держстат, розрахунки ЦЕС.

У третьому кварталі 2025 року, коли податкове навантаження на пачку сигарет почало зростати через вичерпання запасів дешевих акцизних марок, виробники переклали тягар податкового збільшення на споживачів, як показують графіки. Більше того, наш аналіз показує, що виробники поступово збільшують свої націнки у всіх сегментах.

Графік 14. Навантаження на споживачів і виробників у преміальному сегменті сигарет внаслідок підвищення акцизних зборів на тютюн, 2018 – 3 квартал 2025 року, %

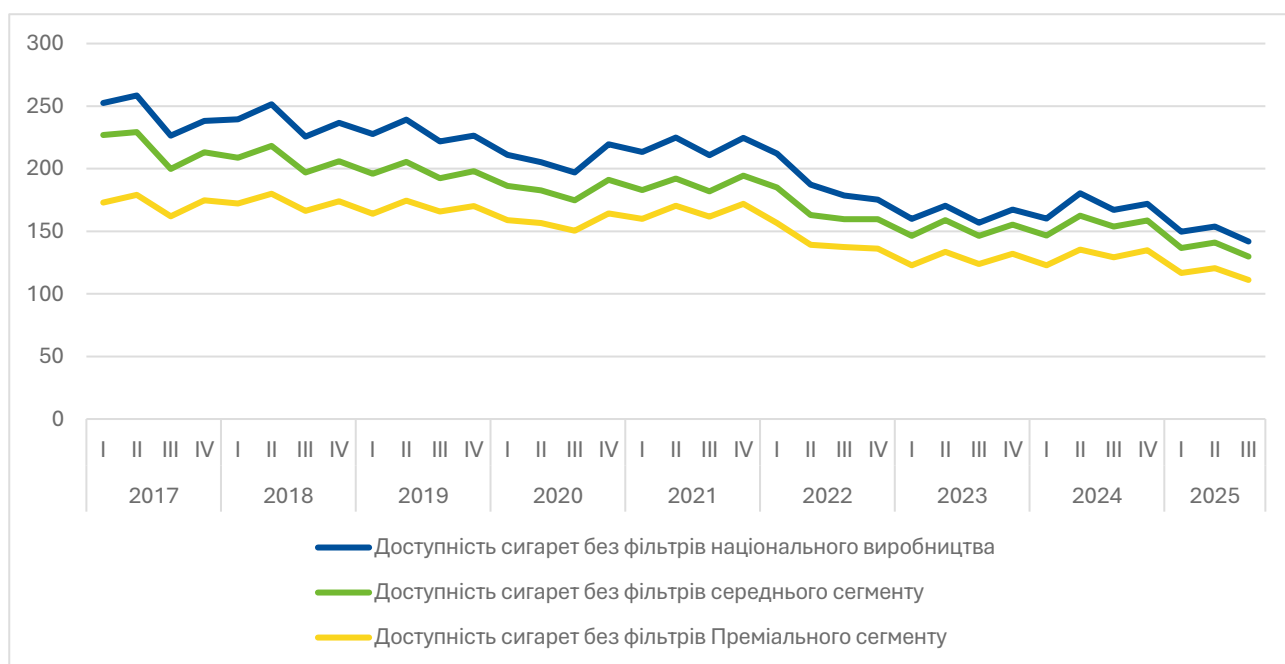

Джерела: Держстат, розрахунки ЦЕС.

5.3. ІНДЕКС ДОСТУПНОСТІ ДЕМОНСТРУЄ ПОЗИТИВНУ ТЕНДЕНЦІЮ В ДОВГОСТРОКОВІЙ ПЕРСПЕКТИВІ

Ефективність акцизної політики України щодо тютюнових виробів підтверджується зниженням індексу доступності всіх сегментів сигарет протягом останніх років. Однак у II кварталі 2025 року індекс зріс, що викликало сумніви щодо ефективності нової акцизної політики. Ця тенденція пояснюється тим, що темпи зростання заробітної плати у II кварталі 2025 року перевищили темпи зростання ціни на пачку сигарет. Нижчі темпи зростання ціни пачки сигарет відбулися завдяки запобіжній діяльності, описаній у попередніх розділах.

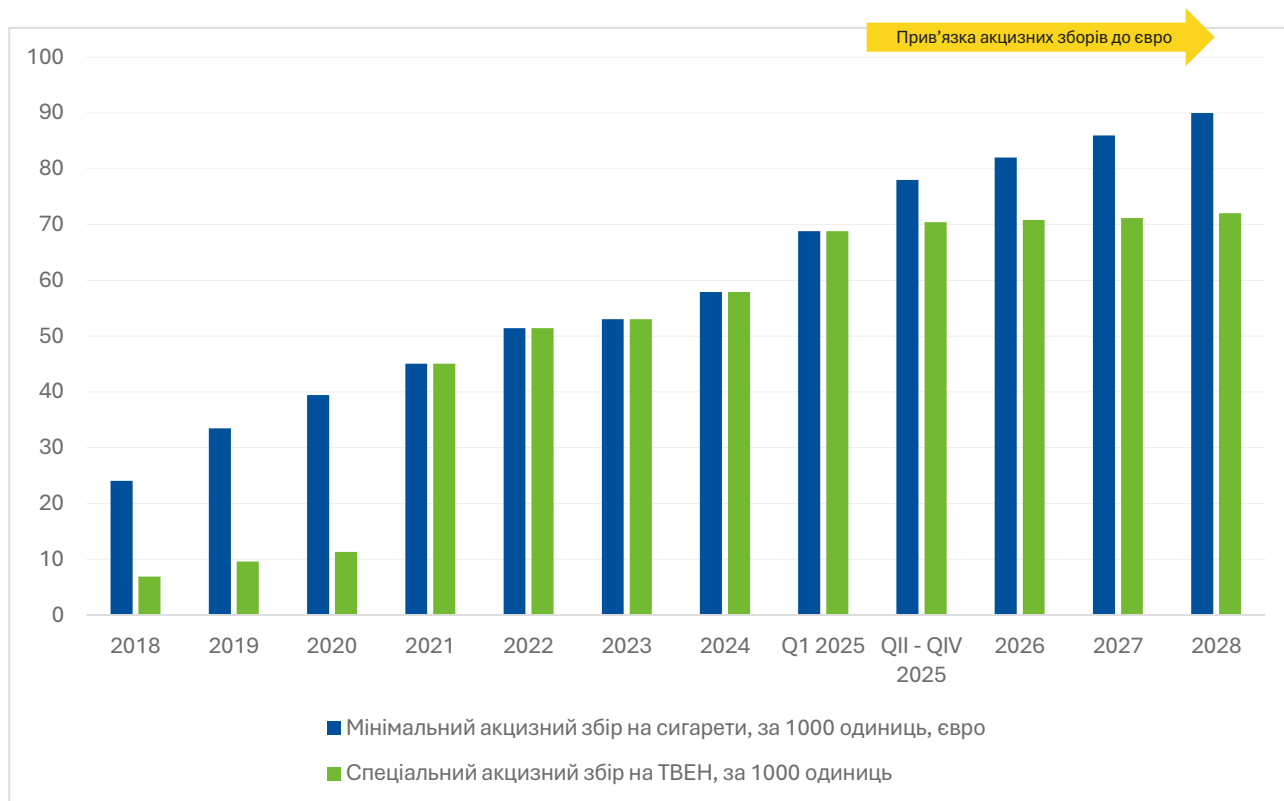
Графік 15. Доступність сигарет за сегментами: скільки пачок сигарет можна купити на середню чисту заробітну плату, 2017 р. – 3 квартал 2025 року, одиниці

Джерела: Держстат, Пенсійний фонд України, розрахунки ЦЕС.

6. ВПЛИВ ЗМІН СТАВОК НА РОЗДРІБНІ ЦІНИ ТА ДОСТУПНІСТЬ ПРОДУКТУ: ТЮТЮНОВІ ВИРОБИ ЕЛЕКТРИЧНОГО НАГРІВАННЯ

Графік 16. Оподаткування сигарет та ТВЕН, 2018 – 2028 рр., €

Джерела: закон України 2245-VIII, закон України 466-IX, закон України 11090, розрахунки ЦЕС.

У 2021 році ТВЕН були виділені в окрему категорію тютюнових виробів, а їхній специфічний акцизний збір був прирівняний до мінімального акцизного збору на сигарети. Це рішення дозволило збільшити податкові надходження від акцизного збору на ТВЕН у 6 разів лише за один рік.^{22 23} У березні 2025 року Президент України підписав закон, який встановлює акцизний збір на тютюнові вироби в євро та надає податкові пільги для ТВЕН. Адвокаційний центр «Життя» оцінює втрати бюджету в 18,6 млрд грн за 2025-2028 роки та 7 млрд грн за кожний наступний рік, якщо акцизний збір не буде прирівняний до акцизного збору на сигарети.²⁴

²² <https://center-life.org/novyny/dokhody-derzhbiudzhetu-vid-aktsyziv-na-tven-za-3-misiatsi-2021-roku-perevyshchyly-ves-poperedniy-rik/>

²³ <https://center-life.org/wp-content/uploads/2022/03/tobacco-excise-2021.pdf>

²⁴ <https://blog.liga.net/user/dkupyra/article/53588>

7. МАЙБУТНІ ТЕНДЕНЦІЇ: АКЦИЗНИЙ ПОДАТОК НА ТЮТЮН У 2026 РОЦІ

1 січня 2025 року набула чинності постанова, яка вимагає, щоб загальне податкове зобов'язання з акцизного податку у середньозваженій роздрібній ціні сигарет становило не менше 60% (Пункт 221.6 Статті 221 Податкового кодексу України). У разі недосягнення цього рівня, з квітня по грудень застосовується коефіцієнт 1,1 до мінімального акцизного податкового зобов'язання. Оскільки у 2024 році цей показник сягнув 55,8%²⁵ мінімальне акцизне податкове зобов'язання, застосоване до тютюнових виробів у II–IV кварталах 2025 року, було встановлено на рівні 85,8 євро. Це призвело до вищих надходжень від акцизного податку.

У I–III кварталах 2025 року середній рівень акцизного податку на сигарети за трьома сегментами склав 64%. Структура роздрібної ціни сигарет цих трьох сегментів наведена в Додатку, на графіках 8–10. Це означає, що це регулювання, скоріш за все, не набуде чинності у 2026 році, що призведе до зниження мінімального акцизного податкового зобов'язання, застосованого в євро. З іншого боку, акцизне зобов'язання у національній валюті продовжить зростати.²⁶

Згідно зі Статтею 39 Податкового кодексу України, для визначення акцизного зобов'язання у національній валюті застосовується офіційний обмінний курс гривні до євро, встановлений Національним банком України, що діє з 00:00 години першого дня календарного півріччя, що передує півріччю, в якому здійснюється придбання акцизних марок.

У другому півріччі 2025 року акцизне зобов'язання, застосоване у національній валюті, дорівнювало 3748,22 гривні (1 євро = 43,6855 гривні), тоді як протягом першого півріччя 2026 року воно становитиме 4016,82 гривні (1 євро = 48,9856 гривні).

8. ВИСНОВКИ

Це дослідження представляє всебічний огляд тютюнового ринку України. У роботі показано, що підвищення ставок акцизного податку на тютюнові вироби не призвело до зростання нелегального ринку. Це ключовий висновок, оскільки він спростовує твердження тютюнової індустрії про те, що вищі ставки акцизного податку сприяють розширенню нелегального ринку. Крім того, аналіз показує, що запобіжна діяльність, яка мала місце в I кварталі 2025 року, спричинила негативні фінансові наслідки. Цей аспект є суттєвим для дослідження, оскільки аналіз його наслідків є критично важливим для запобігання подібним випадкам у майбутньому. Крім того, ця робота оцінює нову акцизну політику щодо тютюнових виробів як фінансово ефективну, оскільки вона принесла найвищі доходи як у номінальному, так і в реальному виразі у II кварталі 2025 року, що став першим кварталом після її прийняття.

²⁵ https://tax.gov.ua/en/new-about-taxes--news-/print-882294.html?utm_source=chatgpt.com

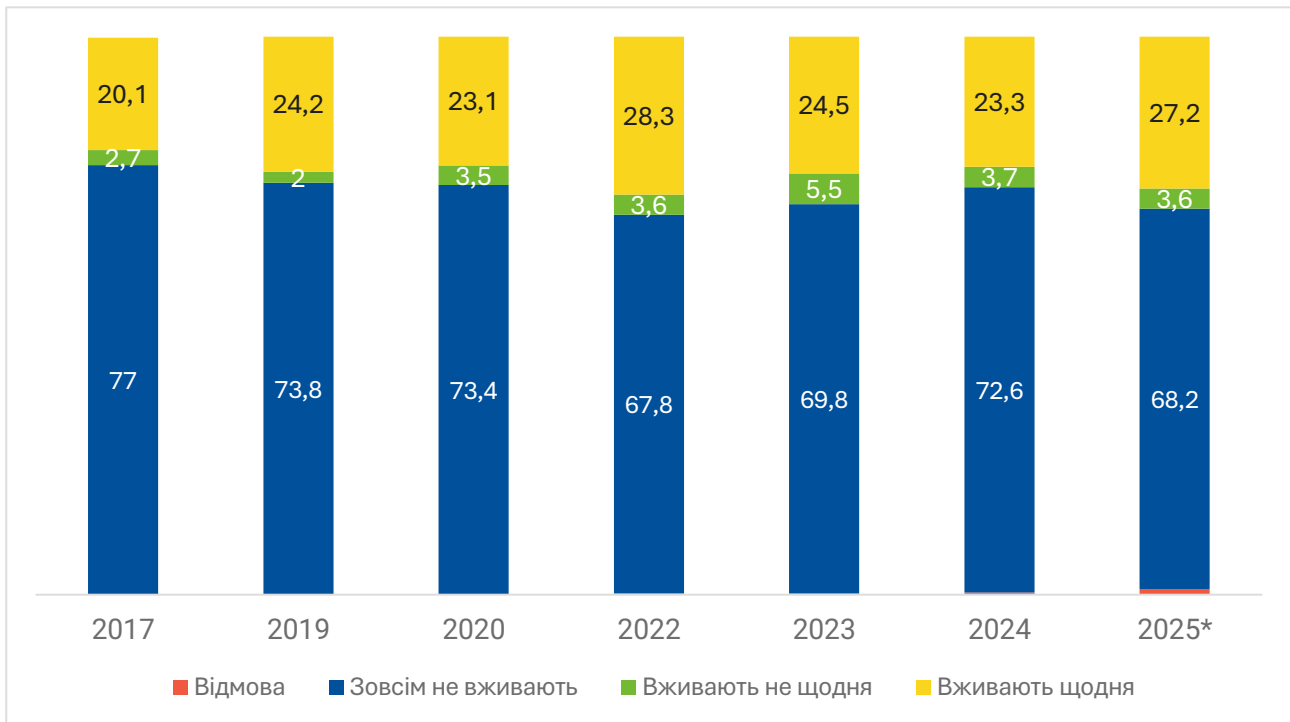
²⁶ <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text>

Ключові висновки для майбутнього:

- ЄС перебуває в процесі перегляду своєї політики акцизного оподаткування тютюнових виробів, що, як очікується, призведе до суттєвого підвищення мінімального акцизного зобов'язання. Відповідно до вимог євроінтеграції, Україні необхідно буде гармонізувати свою політику акцизного оподаткування тютюнових виробів з оновленими стандартами ЄС. Необхідний подальший аналіз для кількісної оцінки пов'язаних із цим наслідків для здоров'я, фіскальної сфери та соціально-економічного стану.
- Активна боротьба з транскордонною контрабандою та нелегальним виробництвом і розповсюдженням з боку відповідальних державних органів є найефективнішим способом протидії нелегальному обігу тютюнових виробів. Посилення їхньої спроможності шляхом збільшення фінансування, персоналу та інших ресурсів є необхідним для зменшення нелегального ринку тютюну.
- Регулярні дослідження нелегального ринку всіх основних тютюнових виробів (включаючи сигарети, ТВЕН, електронні сигарети, нікотинові паучі), що проводяться суб'єктами, які не фінансуються індустрією, є необхідними для кращого моніторингу ринкових тенденцій.
- Необхідне детальне дослідження для визначення найбільш ефективного регуляторного підходу до електронних сигарет. Це питання є особливо актуальним з кількох причин. По-перше, Kantar Ukraine у жовтні 2025 року повідомив, що частка нелегального ринку електронних сигарет досягла 93%, що підкреслює суттєві слабкі місця або у правозастосовчій спроможності, або в існуючій нормативно-правовій базі. По-друге, 39% курців віком 18–29 років вживають електронні сигарети, і зростає припущення, що ці продукти є особливо популярними серед неповнолітніх. Ця статистика виявляє значні ринкові виклики, які необхідно вирішувати шляхом перегляду політики. У цьому контексті вивчення досвіду країн з більш розвиненою політикою контролю за електронними сигаретами може надати цінні ідеї та допомогти визначити найкращі практики для України.

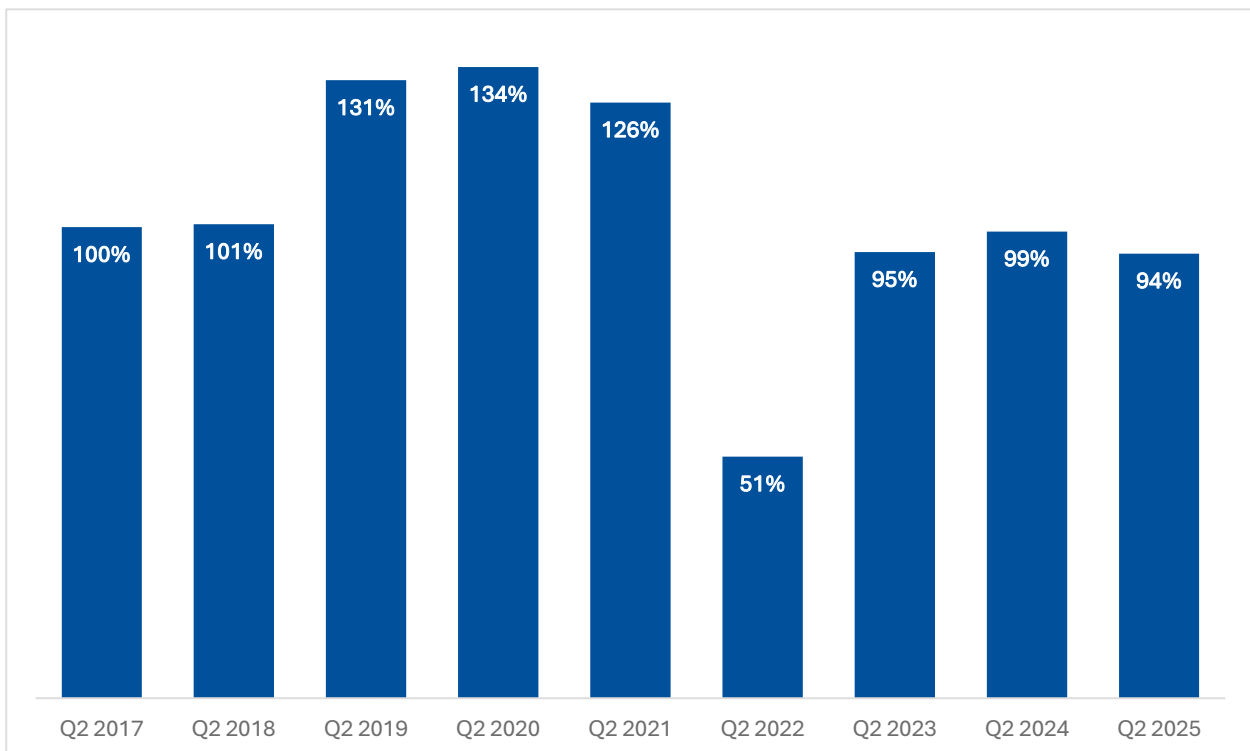
ДОДАТОК

Графік 1. Споживання тютюнових або нікотинових виробів в Україні, 2017 р. – березень 2025 р., %

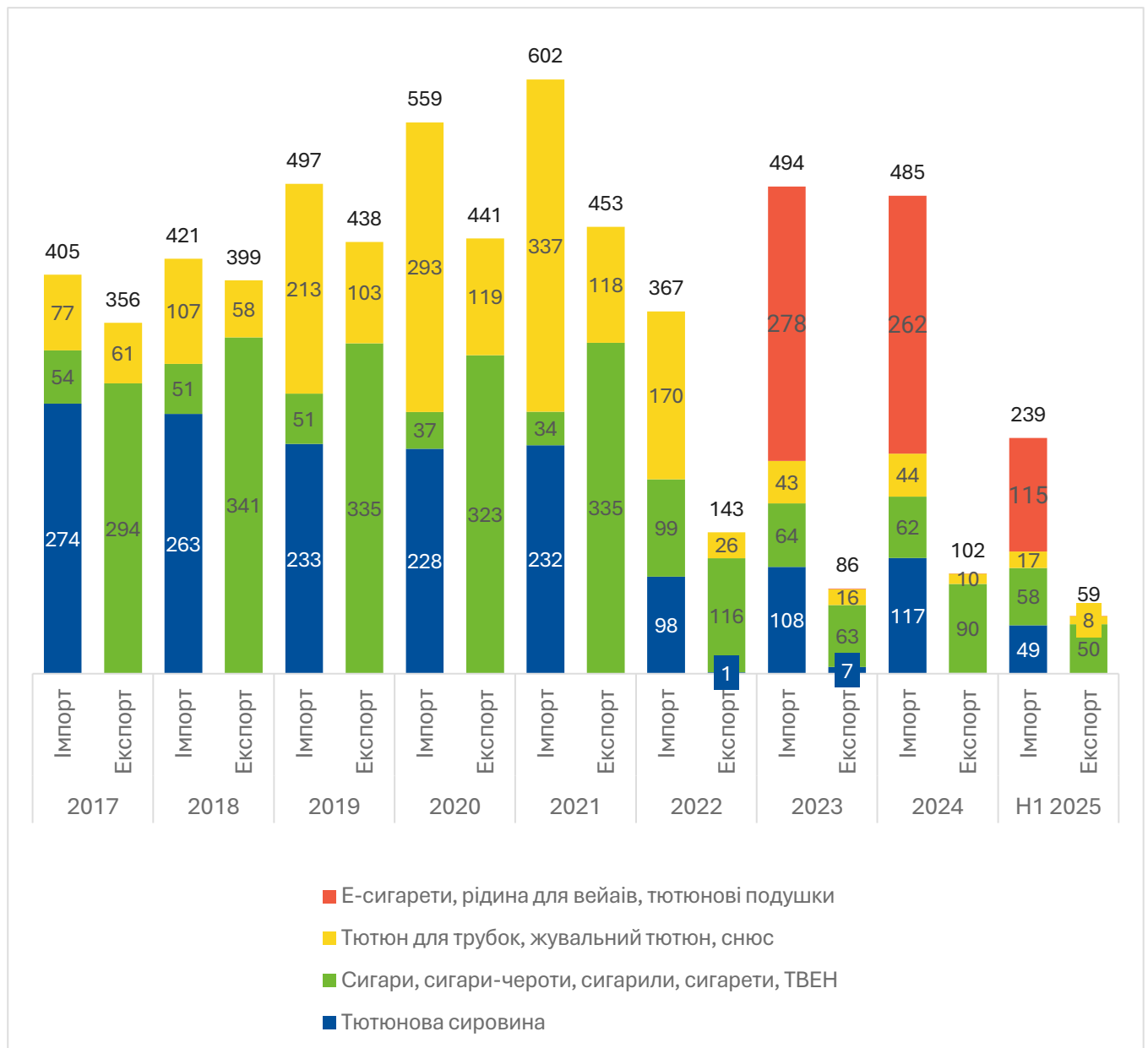
Джерело: Київський міжнародний інститут соціології.

Графік 2. Загальне легальне внутрішнє споживання у 2 кварталі кожного року, 2 квартал 2017 року = 100 %, %

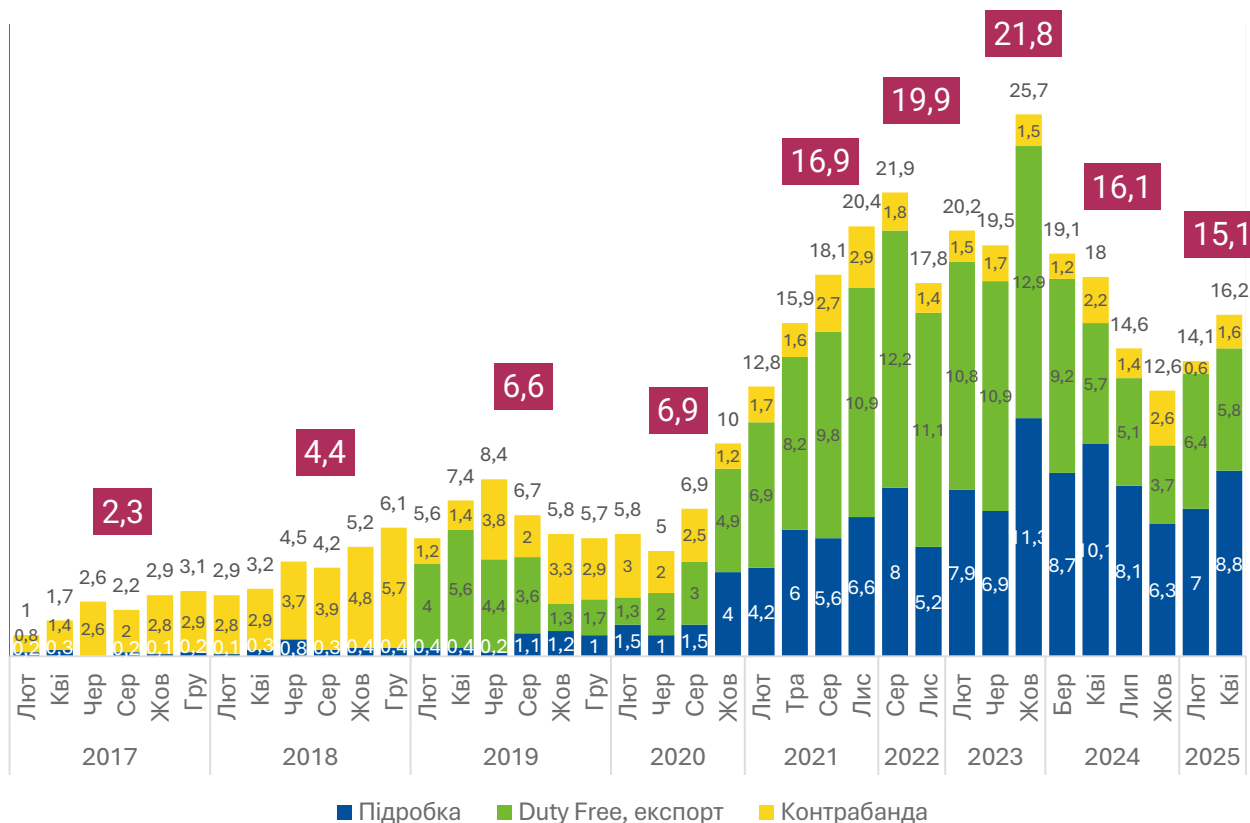
Джерела: Openbudget, Розрахунки ЦЕС.

Графік 3. Міжнародна торгівля тютюновими виробами в Україні, 2017 – 1 півріччя 2025 року, \$млн

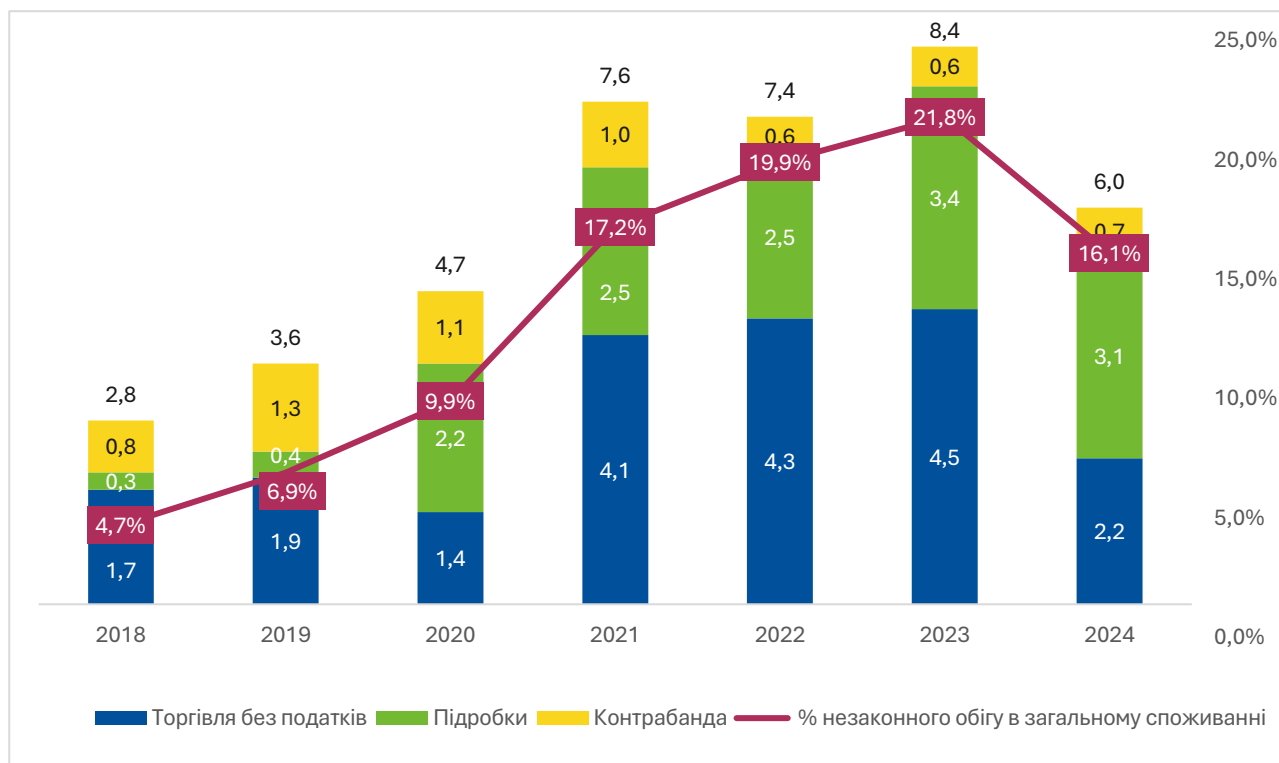
Джерела: ІТС Trade Map, розрахунки ЦЕС.

Графік 4. Незаконна торгівля тютюновими виробами в Україні за даними опитування Kantar Ukraine, 2017 – липень 2025 р., %

Джерело: Kantar Ukraine.

Графік 5. Незаконна торгівля тютюновими виробами в Україні за даними опитування KPMG, 2018–2024 рр., %

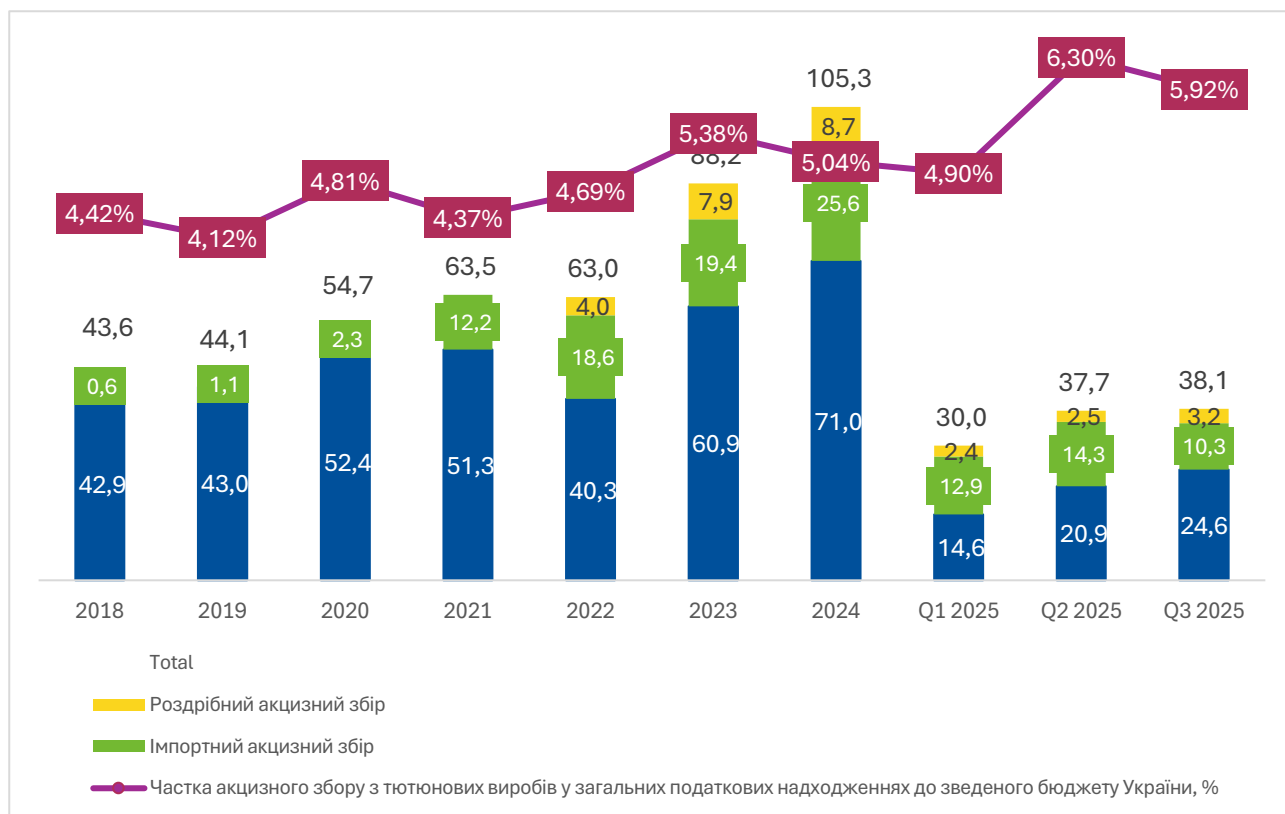
Джерело: KPMG.

Графік 6. Акцизні надходження до зведеного бюджету України на щорічній основі, 2018 – III квартал 2025 року, млрд грн.

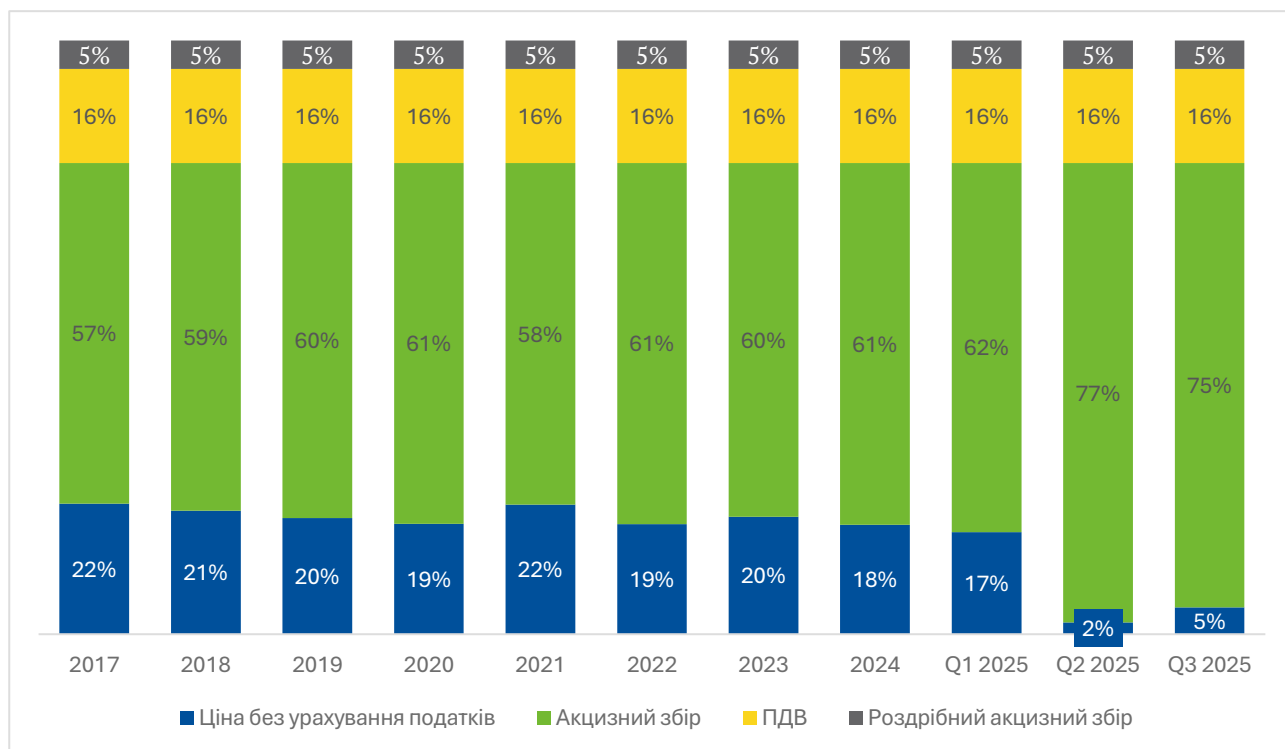
Джерела: Openbudget, розрахунки ЦЕС.

Графік 7. Акцизні надходження до зведеного бюджету України на щоквартальній основі, 2018 – III квартал 2025 року, млрд грн.

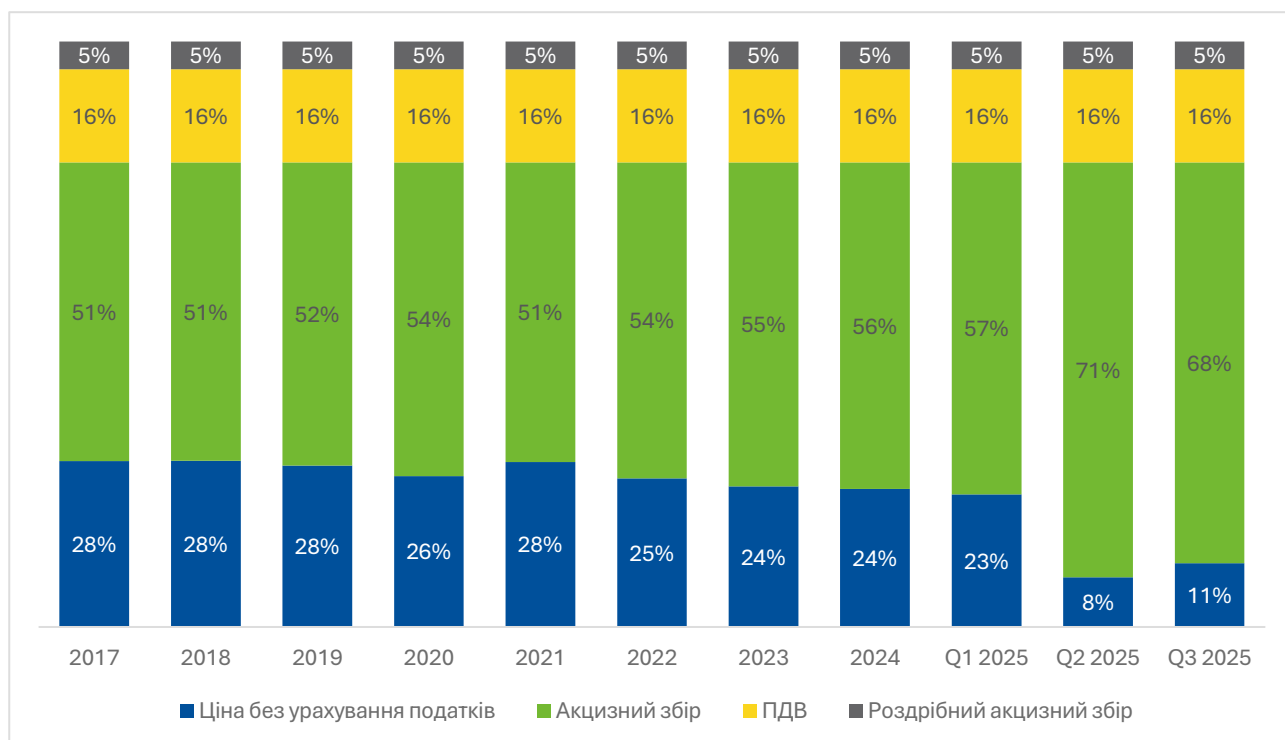
Джерела: Openbudget, Розрахунки ЦЕС.

Графік 8. Структура роздрібних цін на сигарети бюджетного сегменту, 2017 р. – 3 квартал 2025 року, %

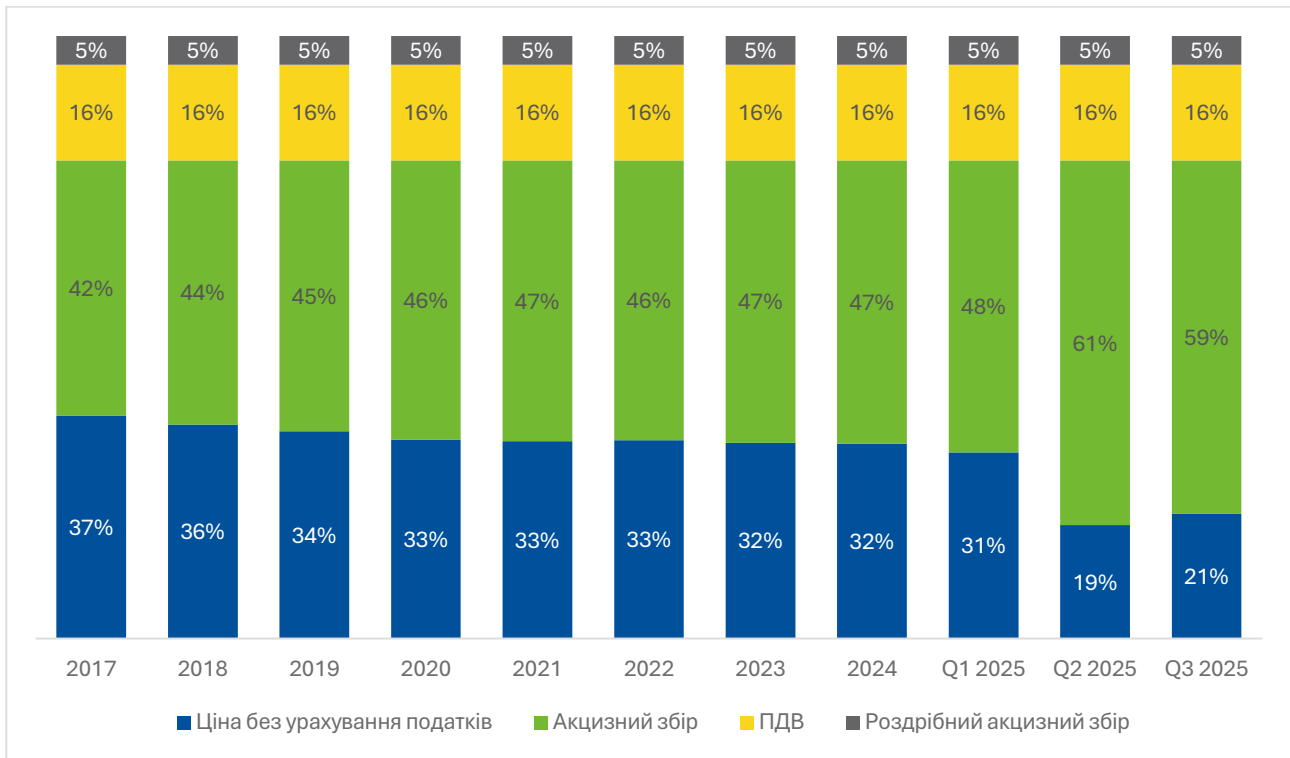
Джерела: Держстат, розрахунки ЦЕС.

Графік 9. Структура роздрібних цін на сигарети середнього сегменту, 2017 р. – 3 квартал 2025 року, %

Джерела: Держстат, розрахунки ЦЕС

Графік 10. Структура роздрібних цін на сигарети преміального сегменту, 2017 р. – 3 квартал 2025 року, %

Джерела: Держстат, розрахунки ЦЕС.